

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.36>

УДК 330.1

А. А. Турило,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки, організації та управління підприємствами, Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0669-6507>

В. Ю. Руссу,

аспірант кафедри економіки, організації та управління підприємствами, Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8493-6443>

**ВДОСКОНАЛЕННЯ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ І
КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНИЙ КОНТРОЛІНГ ВИТРАТ НА
ПІДПРИЄМСТВІ, У СТАРТАПАХ, МІЖНАРОДНІЙ ТА
ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ**

A. Turylo,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Economics, Organization and Enterprise Management,
Kryvyi Rih National University*

V. Russu,

*Postgraduate student of the Department of Economics, Organization and
Enterprise Management, Kryvyi Rih National University*

**IMPROVING THE ESSENCE OF ECONOMIC EFFICIENCY AND
CAPITALIZATION THROUGH INNOVATIVE COST CONTROLLING IN
THE ENTERPRISE, IN STARTUPS, INTERNATIONAL AND E-
COMMERCE**

У статті досліджено роль економічної ефективності та капіталізації компанії та її вплив на формування структури витрат, що є визначальним для інноваційного розвитку підприємств, корпоративного управління й контролінгу. Аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових джерел свідчить про відсутність єдиних підходів до розуміння й оцінки цих категорій, що підкреслює актуальність теми. Запропоновано авторську концепцію аналізу триєдності: ефективності, капіталізації та інноваційного розвитку, котра може використовуватися при оцінці стартапів, ефективному проведенню електронної та міжнародної комерції. Нинішній етап розвитку економіки країни, у тому числі всіх суб'єктів господарювання, найтіснішим чином пов'язаний із використанням інновацій. У цьому особливе місце приділяється капіталізації підприємств, як однієї з найважливіших категорій ринкової економіки. Пов'язано це з тим, що вона зачіпає всі сторони діяльності підприємства та визначає траєкторію його розвитку, що важливо за всіляких інноваційних перетворень та трансформацій.

The article explores the role of economic efficiency and company capitalization and their impact on the formation of cost structure, which is crucial for the innovative development of enterprises, corporate governance, and controlling. An analysis of foreign and domestic academic sources reveals the absence of unified approaches to understanding and assessing these categories, highlighting the relevance of the topic. The author proposes a conceptual framework for analyzing the triad of efficiency, capitalization, and innovative development, which can be applied in evaluating startups, and in conducting effective electronic and international commerce. The current stage of the country's economic development, including all business entities, is closely linked to the use of innovations. In this context, particular importance is given to enterprise capitalization as one of the key categories of a market economy. This is due to the fact that it affects all aspects of enterprise activity and determines its development

trajectory, which is essential amid various innovative transformations and changes.

So, the connection of innovations with the cost management system at an industrial enterprise is established. The current state of economic entities development is investigated and its close connection with the use of innovations in production is proved. It is proved that innovations and their growing role in the activity of enterprises are in line with the technical and economic laws. The content of the impact of innovation, innovation activities and innovation development as a whole on the management and cost reduction of the enterprise is investigated and revealed.

The basic principles of transition to formation of innovative type of enterprise development are defined. The basic conditions and ways of the enterprise's competitive development are considered. The periods of influence of innovations on formation of the enterprise expenses are determined. The category of «capitalization» is considered in detail as a process of conversion of additional value or profit into capital.

Ключові слова: ефективність, капіталізація, інноваційний розвиток, витрати, стратегія, комерція.

Keywords: efficiency, capitalization, innovative development, costs, strategy, commerce.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні кризові умови господарювання змушують керівників вітчизняних підприємств шукати нові методи ефективного управління діяльністю. У зв'язку з цим перед стратегічним завданням постає питання нарощування потенціалу бізнесу, що супроводжується процесом капіталізації. Сьогодні термін «капіталізація» стрімко входить до кола широко вживаних категорій. Уже існує чимало тлумачень цього поняття, проте не всі економісти вкладають у

нього однаковий зміст. Крім того, слід зазначити, що на сьогодні недосконалою є й класифікація видів капіталізації підприємства, що, своєю чергою, уповільнює процес розробки організаційно-економічних механізмів впливу на управлінську діяльність підприємств і можливості моделювання всього процесу капіталізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі багато вчених розглядає і розкриває актуальність і роль економічної ефективності і ринкової вартості компанії (підприємства) на різних рівнях суспільного господарювання [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 та ін.]. У них представлено достатньо ґрунтовні підходи до розуміння, оцінки й управління таким важливим елементом економіки, як ефективність та капіталізація. Але в силу багатогранності даного явища далеко не всі напрями дослідження економічної ефективності та капіталізації отримали відповідного розкриття, обґрунтування і наголосу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначити роль категорій «економічна ефективність» та «капіталізація», і вплив фінансово-економічних аспектів формування результативності (прибутковості) і ринкового вартості компанії (підприємства) на такі ключові аспекти функціонування суб'єктів господарювання, як інноваційний розвиток, контролінг, корпоративне управління та комерція.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасну діяльність будь-якого підприємства неможливо уявити поза межами інновацій. Інновації та їх зростаюча роль у функціонуванні підприємств є техніко-економічною закономірністю в загальній концепції їх розвитку.

Більше того, інноваційний розвиток – це ключовий фактор ефективності підприємства, зокрема щодо зниження витрат у його діяльності. Проблема впливу інновацій на зменшення загальних витрат підприємства в процесі його функціонування сьогодні виходить на перший план. Зазначена вище техніко-економічна закономірність, на нашу думку, визначається такими параметрами:

По-перше, використання інновацій у діяльності підприємств є об'єктивним процесом. Це підтверджується всім ходом розвитку суб'єктів господарювання в різних галузях народного господарства.

По-друге, роль і значення інновацій у діяльності суб'єктів господарювання з часом лише зростають. Посилення ролі інновацій для підприємств визнається дією основних економічних законів. Ключовим економічним законом ринкової економіки є конкуренція. Саме конкурентна боротьба між підприємствами (як постійно діючий чинник розвитку суспільного виробництва) робить процес впровадження інновацій у діяльність підприємства закономірним і перманентним явищем.

По-третє, така закономірність проявляється у формі техніко-економічної закономірності (а якщо бути точнішим – її слід розглядати інтегровано також як соціальну, організаційну, екологічну закономірність тощо; просто в цій роботі наголос робиться саме на технічних і економічних категоріях). Це обґрунтовується етапами впровадження та метою використання інновацій у діяльності підприємства.

Спочатку інновації проявляються в різних технічних (а також організаційних, управлінських) нововведеннях, підвищуючи локальний та загальний технічний рівень підприємства. А згодом, умовно на другому етапі, ці технічні новації визначають економічну складову діяльності підприємства, тобто формують його кінцеві економічні результати (наприклад, прибуток підприємства). Економічна закономірність виступає фундаментальною категорією, стратегічною ціллю в процесі впровадження інновацій у діяльність підприємства. Саме через інновації здійснюється основний вплив на такий важливий економічний показник підприємства, як витрати. Зниження витрат підприємства в сучасних ринкових умовах господарювання є основою формування його кінцевих економічних результатів. Підвищення ефективності діяльності підприємства (організації) за своєю суттю є складним багаторівневим процесом. Адже саме від якісної оцінки капіталізації та належного управління ефективністю залежить

зростання виробничих резервів, які згодом трансформуються в позитивні результати діяльності підприємства загалом. Попри значний інтерес до проблеми підвищення ефективності, багато її аспектів залишаються повністю відкритими та потребують подальшого дослідження.

Велика кількість наукових досліджень і публікацій прямо або опосередковано присвячена проблемам інновацій та їх використанню в діяльності підприємств. У цьому контексті важливе значення для діяльності підприємства має вивчення питання про вплив інновацій на управління витратами. Економічна безпека, ефективність, фінансова стабільність і, зрештою, конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежать від рівня та динаміки витрат, а також від системи управління ними. Саме зниження прибутковості та падіння конкурентоспроможності змушує підприємство максимально зменшувати як поточні, так і одноразові витрати. Вирішення цього завдання зумовлює необхідність цільового підходу до управління витратами. Останні комплексні дослідження ринкової сфери, особливо в галузі маркетингу, свідчать про те, що в промисловості (а фактично це стосується всіх галузей народного господарства) підприємства-споживачі різного роду продукції (робіт, послуг) не бажають її купувати у разі зростання цін (а така тенденція дійсно спостерігається).

Отже, всі підприємства постають перед проблемою пошуку різноманітних шляхів зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції (рис. 1).

На рисунку 1 видно, що проблема отримання підприємством необхідного рівня прибутку полягає також у системному підході до управління витратами.

Управління витратами на підприємстві тісно пов'язане з багатьма іншими аспектами його діяльності й повинно інтегровано входити до загального економічного механізму, відслідковуватися таким інструментом як контролінг.

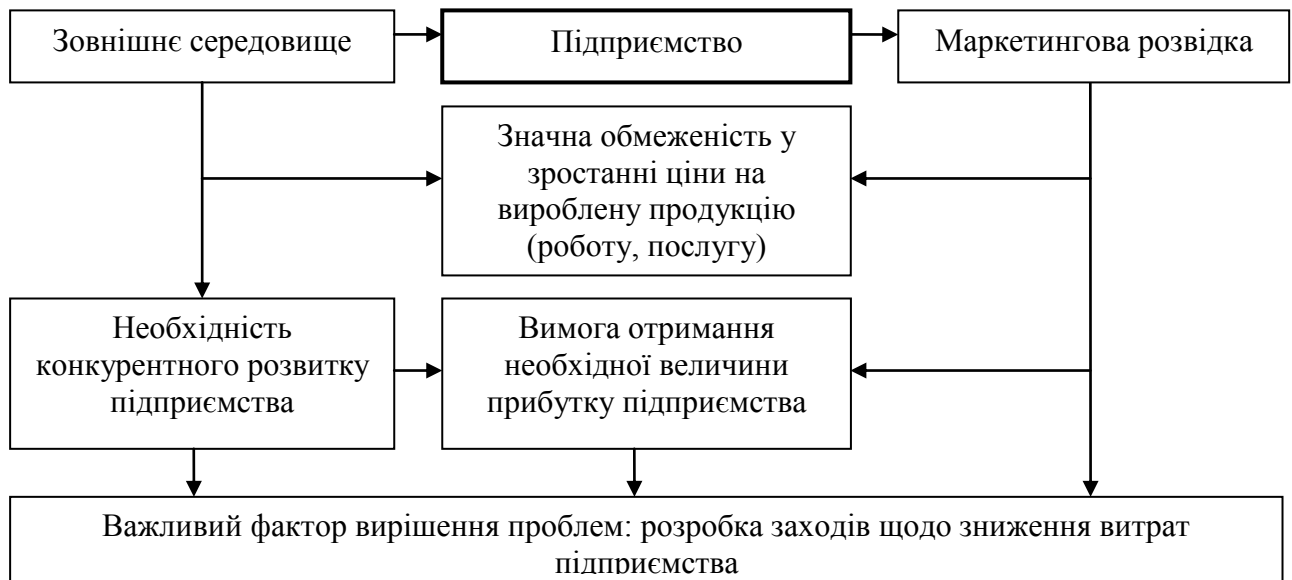

Рис. 1 Базові умови конкурентного розвитку підприємства

Ефективність формування та використання поточних і одноразових витрат суттєво зростає за умови, що на підприємстві комплексно та оперативно здійснюватимуться заходи щодо вдосконалення загального та інноваційного планування розвитку сфер виробництва й обігу, проведення цільових і системних маркетингових досліджень для залучення та реалізації інновацій, застосування економічних і соціально-психологічних методів управління витратами, формування цін (через обґрунтування взаємозв'язку між витратами, ціною та результатами маркетингових досліджень), реалізації фінансово-кредитних заходів з оптимізації залучення інноваційних ресурсів, а також стимулювання всіх процесів, пов'язаних із витратами та інноваціями, у межах загальної стратегії розвитку підприємства.

В основі управління витратами (через маркетингові дослідження та інноваційні заходи) має постійно бути цільова та безумовна орієнтація на споживача, а точніше – на його вимоги. Лише в такому разі система управління витратами підприємства приведе до бажаних економічних і соціальних результатів та, головне, до конкурентоспроможного розвитку у довгостроковій перспективі.

Комплексне й детальне дослідження ринку, попиту та інтересів споживачів є запорукою обґрунтованих дій у межах інноваційної політики

підприємства, а отже, і в ефективності управління витратами (оперативного, поточного та стратегічного).

Найбільш глобальним і дієвим чинником у вирішенні цього завдання нині є питання впровадження інновацій у діяльність підприємства. При цьому інновації мають формуватися на принципах системності, ефективності та оперативності. Саме ці базові принципи в єдності з іншими створюють можливості для переходу підприємства на переважно інноваційний тип розвитку (рис. 2).

Рис. 2 Основні принципи переходу до формування інноваційного типу розвитку підприємства.

Інновації як важливий засіб управління витратами підприємства необхідно комплексно та всебічно аналізувати з позиції точкового підходу до їх упровадження в діяльність підприємства. Разом із менеджерами технічної та виробничої сфер вони визначають перспективні напрями розвитку всіх структурних підрозділів підприємства.

Інновації пронизують усі сфери діяльності підприємства: технічну, організаційну, економічну, соціальну, логістичну, управлінську, інтелектуальну тощо.

Більшість інновацій потребує різноманітних джерел фінансування (банки, інвестиційні компанії, приватні інвестори), і це є бар'єром для їх масового впровадження в діяльність підприємства.

Тому підприємства зазвичай обирають під наявні обмежені інвестиційні ресурси найбільш значущі інновації, здатні здійснити кардинальні зміни в прогресивному розвитку підприємства.

На рис. 3 представлено взаємозв'язок інвестицій, інновацій та системи управління витратами на підприємстві.

Рис. 3 Взаємозв'язок інвестицій, інновацій та системи управління витратами підприємства.

Система управління витратами підприємства, представлена на рис. 2 і 3, має бути такою, щоб враховувала вплив інновацій у короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах. Такий підхід відкриває значні можливості для їх раціонального відтворення в процесі виробничо-господарської діяльності підприємства, що є надзвичайно важливою складовою формування планових і фактичних витрат.

Розкриття окремих видів інновацій та їх модифікованих відтворень пов'язане з такою важливою виробничо-економічною задачею, як обґрунтування групи найважливіших конкретних об'єктів витрат. Поєднання цих об'єктів з інноваціями на системній та економічній основі забезпечує найвагоміші стратегічно ефективні напрями розвитку підприємства.

Попри те, що категорія «капіталізація» доволі широко використовується в економічній літературі, у її тлумаченні досі немає однозначного визначення, а в окремих випадках вона характеризується порізному. Так, у працях [1, 3] зазначається, що капіталізація – це використання додаткової вартості на розширення виробництва. Певний рівень узагальнення у визначенні категорії «капіталізація» наведено у науковій праці [2].

У них зазначається, що в економічних публікаціях і господарській практиці капіталізацію трактують як: процес вкладення частини доходів у цінні папери та отримання з них прибутку у формі відсотків; сукупну вартість акцій, що обертаються на фондовій біржі або в межах окремої держави; процес інвестування доходів у приріст власного капіталу; рейтингоутворювальний показник діяльності корпорацій тощо.

Щодо наведених вище визначень слід відзначити наступне (аргументуємо далі по тексту). По-перше, відсутнє чітке узгодження цих визначень капіталізації з макро- та мікрорівнями. По-друге, вони не відображають усіх організаційно-правових форм господарювання підприємств. По-третє, у них капіталізація постає то як динамічна величина у вигляді процесу вкладення (інвестування) доходів, то як статична – у вигляді або сукупної вартості акцій, або рейтингоутворювального показника. По-

четверте, вони не містять обґрунтування, чому капіталізацію пов'язують лише з інвестуванням саме доходів або їх частини, причому в різні об'єкти: у цінні папери, у розширення виробництва, у приріст власного капіталу. Поп'яте, відсутні аргументи на користь того, що капіталізація охоплює і стадію отримання прибутку за акціями у формі відсотків.

Дещо інакше, з урахуванням сукупності різних позицій, розкривають цю категорію автори праць [5].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, формування системи управління витратами на основі інновацій є найпрогресивнішим напрямом розвитку підприємства. А представлені в роботі теоретико-методологічні підходи дають змогу більш повно розкрити сутність категорії «капіталізація підприємства» й тим самим забезпечити розробку відповідних заходів для підвищення ефективності цього процесу на підприємстві.

Література

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 06.03.2024).
2. Жук М.М. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційних процесів АПК України : дис... канд. екон. наук : 08.00.03 / Подільський державний аграрно-технічний ун-т. Кам'янець-Подільський, 2016. 220 с.
3. Лаврук В.В. Інноваційний продукт у сільському господарстві як результат інноваційного процесу. *Ефективна економіка*. 2010. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=218> (дата звернення: 06.03.2024).
4. Адаменко О.А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств. *Наукові праці національного університету харчових технологій*. 2010. №35. С. 5-10. URL:

<https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa63dd26-ae11-4d84-b6d7-f21ee7fdb485/content> (дата звернення: 06.03.2024).

5. Ткаченко Т.П., Тульчинський Р.В. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2010. №7. С. 223-229. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/91dcd7f6-f480-4d21-b0db-0e4f17aa180b/content> (дата звернення: 06.03.2024).

6. Сизоненко В.О., Овчаренко Л.В. Інноваційне підприємство – форма реалізації інтелектуальної власності. *Наукові записки*. 2000. Т. 18. С. 64-72. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd57e140-4ba5-4066-8674-51a39a4c28fc/content> (дата звернення: 06.03.2024).

7. Білоус-Сергєєва С.О. Інноваційне підприємництво як ключовий фактор розвитку регіону у післявоєнний період. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету*. 2023. №1 (38). С. 45-50. URL: https://journals.urau.ua/ves_pstu/article/view/280738 (дата звернення: 06.03.2024).

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine “About innovative activity”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed 6 March 2024).

2. Zhuk, M.M. (2016), “Organizational and economic mechanism for activating innovation processes in the agro-industrial complex of Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Podil's'kyj derzhavnyj ahrarno-tekhnichnyj universytet, Kam'ianets'-Podil's'kyj, Ukraine.

3. Lavruk, V.V. (2010), “Innovative product in agriculture as a result of the innovation process”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=218> (Accessed 6 March 2024).

4. Adamenko, O.A. (2010), “Conceptual principles of innovative development of enterprises”, *Naukovi pratsi natsional'noho universytetu kharchovykh tekhnologij*, [Online], vol. 35, pp. 5-10, available at:

<https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa63dd26-ae11-4d84-b6d7-f21ee7fdb485/content> (Accessed 6 March 2024).

5. Tkachenko, T.P. and Tul'chyns'kyj, R.V. (2010), “Development of innovative entrepreneurship in Ukraine”, *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut”*, [Online], vol. 7, pp. 223-229, available at: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/91dcd7f6-f480-4d21-b0db-0e4f17aa180b/content> (Accessed 6 March 2024).

6. Syzonenko, V.O. and Ovcharenko, L.V. (2000), “Innovative enterprise – a form of intellectual property realization”, *Naukovi zapysky*, vol. 18, pp. 64-72, available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd57e140-4ba5-4066-8674-51a39a4c28fc/content> (Accessed 6 March 2024).

7. Bilous-Serhieieva, S.O. (2023), “Innovative entrepreneurship as a key factor in the development of the region in the post-war period”, *Visnyk Pryazovs'koho Derzhavnogo Tekhnichnoho Universytetu*, vol. 1 (38), pp. 45-50, available at: https://journals.uran.ua/ves_pstu/article/view/280738 (Accessed 6 March 2024).

Стаття надійшла до редакції 10.08.2025 р.